

"וְהָיָה בְּלִבִּי כְּאִישׁ בְּעֶרְתּוֹ, עֵצָר בְּעֵצְמוֹתַי" (ירמיהו כ', 9)

אנה ליפשיץ מורה לתנ"ך ולמחשבת ישראל, ברנקו וייס מיתרים

כאשר התבקשתי לכתוב מאמר בנושא תשוקה דיסציפלינרית, בתור מורה לתנ"ך הדבר הראשון שעשיתי היה לבדוק במקורות היכן מילה זו מופיעה. מסתבר כי למילה תשוקה יש רק שלושה מופעים: מופע אחד בשיר השירים - "אֲנִי לְדוֹדִי, וְעַלִּי תְשׁוּקָתוֹ" (י"ז, 11) - ושני מופעים מעניינים יותר בספר בראשית: האחד - "אֶל הָאִשָּׁה אָמַר, הֲרָבָה אֲרָבָה עֲצָבוֹנָךְ וְהֲרַגְךָ בְּעֵצָב, תִּלְדֵּי בָנִים; וְאֶל אִישׁךָ, תְּשׁוּקָתְךָ, וְהוּא, יִמְשָׁל בְּךָ" (ג', 16). השני - "הֲלוֹא אִם תִּיטִיב, שְׂאֵת, וְאִם לֹא תִיטִיב, לִפְתַּח חֲטָאת רַבָּךְ; וְאֵלֶיךָ, תְּשׁוּקָתוֹ, וְאַתָּה, תִּמְשָׁל בוֹ" (ד', 7).

גילוי זה גרם לי לתהות מדוע בספר בראשית יש קשר בולט כל כך בין תשוקה לשליטה, שהרי לפי פרק ג' התשוקה של האישה אל האיש מאפשרת לו למשול בה, ובפרק ד' קין צריך להתגבר על תשוקתו לחטא כדי שהחטא לא ישלט עליו. כלומר, בעיני מחבר הפרקים הללו התשוקה היא כלי שמאפשר לאנשים או לגורמים אחרים למשול בנו, והיא מחלישה אותנו.

בשלב זה אני מבקשת לחלוק על דעתו של המחבר המקראי: התשוקה שיש לי כמורה לתנ"ך ולנו כמורים בכלל היא הדבר המרכזי בהוויה היום-יומית שלנו בבית הספר. היא המניע שמחזק אותנו, מזין אותנו וכל הזמן דוחף אותנו קדימה. זוהי התשוקה שיש בכל אחד מאתנו לקחת את התחום שהקדשנו לו את עצמנו ואת לימודינו ולעשות אותו מעניין ורלוונטי עבור כל אחד מן התלמידים שלנו. זה הדבר שגורם לנו לבוא לכיתה יום אחר יום אחר יום.

מדי יום אני בוחרת לעמוד מול כיתה, מול קבוצה פרטנית או אפילו מול תלמיד בודד, ולנסות ל"הדביק" אותו/ם בלהט שיש לי כלפי הספר המדהים שאני מלמדת. אני מודעת היטב לקושי שיש לתלמידים רבים עם המקצוע, משום שהתנ"ך נתפס כאנכרוניסטי, ספר שעבר זמנו, חיבור עתיק ששפתו קשה ולא מובנת. ילדי דור האייוון והפייסבוק מתקשים פעמים רבות להתחבר לא רק לתוכן אלא גם למדיום. לאורך השנים הבנתי שהדרך הטובה ביותר להפוך את המקצוע שלי

לרלוונטי היא לקחת את המצבים, התהליכים והרעיונות שיש בסיפורי התנ"ך ו"לתרגם" אותם למושגים שהתלמידים שלנו מבינים וחיים אותם.

עמוס וישעיה מתרעמים על המנהיגים הבלתי מוסריים שחוטאים - התלמידים מפקקים ובוהים בחלון... אבל כל שצריך הוא לשאול אם אפשר לקחת את דברי הנביאים ולפרסם אותם היום במהדורת החדשות או בעיתון כביקורת נוקבת על התנהגות הטייקונים או על דמויות ציבוריות מסוימות, והרי לנו דיון סוער של שעה בכיתה. התלמידים בעצמם מעלים דוגמאות ובסוף מגיעים למסקנה ששום דבר לא השתנה, ושעדיין יש מקום להוכיח את בכירי הציבור על התנהגותם הבלתי מוסרית. זאת גם הזדמנות טובה להזכיר לתלמידים את דבריו של קהלת: "מה שְׁהָיָה הוּא שְׁיִהְיֶה וּמָה שֶׁנַּעֲשֶׂה הוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה; וְאִין כָּל תְּדַשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ" (א', 9). בשיעור זה לא רק לי הייתה "תשוקה דיסציפלינרית"...

חשוב לציין שלא תמיד חייבים ללכת על רעיונות גדולים ושאלות קיומיות. לפעמים גישה קלילה יותר עוזרת לתלמידים להבין את הנושא טוב יותר והוא נשאר אתם לאורך זמן: חזקיהו מלך יהודה עושה רפורמה דתית ומבטל את כל הבמות... "כוכב נולד" מעניין הרבה יותר. אין בעיה, מחברים שיר שמסכם את הרפורמה של חזקיהו:

חזקיהו המלך ריכז את הפולחן / בשביל אלוהים הוא להכול מוכן.

חזקיהו המלך הסיר את הבמות / כדי להציל את כל הנשמות.

בתקופת המדבר משה עשה את הנחש / כדי לרפא את כל מי שהוכש.

כולם לנחש התחילו להתפלל / ועם הזמן, הנחש הפך לאל.

מכיוון שאסור להתפלל לאלילים / הנחש פורק באופן אלים.

לחזקיהו המלך היו שתי מטרות / ללכד את העם ולבטל את הבמות.

עכשיו ירושלים היא המרכז / כי חזקיהו בפולחן נאחז.

אולי לא זה השיר שנופיע אתו באירוויזיון הבא, אך הוא בהחלט עוזר לזכור את הרפורמה הדתית של חזקיהו שעליה מספר ספר מלכים ב'.

יש שיטות מסוימות שאני מיישמת שוב ושוב בכל אחת מהכיתות, אך מדי פעם אני אוהבת להמציא משהו חדש. לדוגמה, הכנת מצגת על סוף ימי ממלכת יהודה, ובה מלכי יהודה המתחלפים במהירות מסחררת ובסדר מבלבל מאוד מיוצגים על-ידי תמונות של דמויות ממשחקי הכס. החלטתי להכין את המצגת כי אלה הם פרקים קשים מאוד להוראה בדרך כלל, וכמעט בכל מבחן תלמידים מתבלבלים במהלכים שמתרחשים בהם. המצגת אמורה להפוך את השמות הישנים ואת האירועים העתיקים לנגישים יותר.

יש עוד אפשרויות מגוונות ודוגמאות לצמיחה ולהתפתחות מתוך תשוקה - גם בתנ"ך וגם בכל תחום דעת אחר. כי כשאנחנו באים ממקום של רצון, חשק ואהבה אמיתיים, אנחנו נעשים אמיצים יותר בנכונותנו לנסות דברים חדשים ומעניינים יותר, בקישורים החדשים שאנחנו

מבינים בהוראה

מצליחים ליצור בין תחום הדעת שלנו לבין העולם של התלמידים שלנו. בסופו של דבר, הילדים יודעים היטב לזהות את האש הבוערת בנו, כמו אצל הנביא ירמיהו: "וְהָיָה בְּלִבִּי כְּאֵשׁ בַּעֲרָת, עֶצֶר בְּעֶצְמֹתַי" (כ', 9). האש הגדולה שבוערת בנו יכולה להיות מידבקת ולהדליק עוד הרבה מדורות קטנות או גדולות גם בקרב התלמידים וגם בקרב מורים עמיתים או סתם מי שניקרו לטווח שמיעה בחדר מורים. יהיו כאלה שהיא תמשיך לבעור בהם עוד הרבה שנים (אני הפכתי למורה לתנ"ך בזכות מורה מדהימה שהדביקה אותי בתשוקה שלה), ויהיו כאלה שהמדורה תהיה קטנה יותר ותדעך עם הזמן, אבל את האור שהאיר אותם ולו לפרק זמן קצר איש לא ייקח מהם. ■